

ความเป็นตัวตนในสถาปัตยกรรม: กรณีศึกษาสถาปัตยกรรมเยสุอิตในประเทศไทย

Identity in Architecture: Case Study of Jesuit Architecture Thailand

ไพลิน โภคทวี

Pailin Phokthavi

อาจารย์ประจำหลักสูตรออกแบบภายใน คณะศิลปะและการออกแบบ มหาวิทยาลัยรังสิต

Lecturer in Bachelor of Interior Design, Faculty of Art and Design, Rangsit University

E mail: pailin.p@rsu.ac.th

บทคัดย่อ

โครงการวิจัยเรื่อง ความเป็นตัวตนในสถาปัตยกรรม: กรณีศึกษาสถาปัตยกรรมเยสุอิตในประเทศไทยนี้ มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาและพิสูจน์ถึงการมีอยู่ของความเป็นตัวตนในสถาปัตยกรรม ซึ่งเป็นผลมาจากความเป็นตัวตนของมนุษย์ผู้อาศัย “ความเป็นตัวตน” ของมนุษย์นี้ เป็นส่วนสำคัญของการดำรงชีวิตอยู่บนโลกของมนุษย์ด้วยจิตใจที่ปกติสุข การศึกษาจึงมุ่งทำความเข้าใจถึงความเป็นตัวตนของมนุษย์ที่มีความสัมพันธ์ต่อความเป็นตัวตนของสถาปัตยกรรม

การวิจัยเริ่มโดยศึกษาความคิดจากงานเขียนของนักปรัชญาและสถาปนิกที่นิยมและพยายามทำความเข้าใจถึงความเป็นตัวตนที่มีอิทธิพลต่อสถาปัตยกรรม จากนั้นนำข้อมูลและแนวคิดนั้นมาใช้ศึกษาวิเคราะห์และเปรียบเทียบตัวอย่างสถาปัตยกรรม รวมทั้งกรณีศึกษากลุ่มสถาปัตยกรรมทั้ง 4 แห่งของคณะเยสุอิตในประเทศไทย คือ 1. บ้านเซเวียร์ กรุงเทพมหานคร 2. ศูนย์เข้าเฝ้าสวนเจ็ดริน จังหวัดเชียงใหม่ 3. บ้านโลโยลา จังหวัดนครปฐม และ 4. วัดแม่พระเมืองลูร์ด จังหวัดชลบุรี ซึ่งคณะเยสุอิตผู้อาศัยในสถาปัตยกรรมทั้ง 4 แห่งนี้ เป็นคณะนักบวชสำคัญของศาสนาคริสต์นิกายคาทอลิก ถูกก่อตั้งขึ้นในค.ศ. 1540 โดยนักบุญอิกญาซีโอแห่งโลโยลา กลุ่มนักบวชนี้ถูกขนานนามว่า “พระสหายแห่งพระเยซูเจ้า” โดยได้นำเสนอความสัมพันธ์กับพระเป็นเจ้า การถ่อมตน ความสมถะ ความสัมพันธ์และความรักในธรรมชาติ ความคำนึงถึงพระเป็นเจ้าในทุกขณะจิตเพื่อทำงานร่วมกับพระเป็นเจ้า มิตรภาพที่มีให้กับทุกกลุ่มชน และการทำงานโดยบูรณาการศาสตร์ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน อันเป็นลักษณะเฉพาะตัวของคณะเยสุอิตที่ชัดเจน ผ่าน “จิตตารมณ์” หรือวิถีชีวิตและความคิดทางศาสนาคริสต์ จนมีความเป็นไปได้ที่จะศึกษาถึงลักษณะความเป็นตัวตนในเชิงเปรียบเทียบ

ผลจากการศึกษาและวิจัยพบว่า ประการแรก มนุษย์รู้สึกว่ามันคงและอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ถูกต้องเมื่อเขาได้แสดงความเป็นตัวตนลงสู่สถานที่นั้น ตัวตนของมนุษย์ยังสามารถสะท้อนไปสู่รูปแบบของสถาปัตยกรรมได้ ประการที่สอง สิ่งที่ทำให้รู้ว่ามีตัวตนนั้นอยู่ คือการรับรู้ที่มาจากความทรงจำ อันเกิดจากการรวบรวมประสบการณ์ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 ต่อสถาปัตยกรรม ประการที่สาม ความเป็นตัวตนนี้เกิดขึ้นในสถาปัตยกรรมด้วยเหตุหลายรูปแบบ เช่น จากความต้องการสื่อสารความหมายของตนเอง จากการเลือกการออกแบบที่เหมาะสมกับ

ผู้อาศัย และเป็นไปตามวิถีชีวิตของผู้อาศัยเอง และประการสุดท้าย ในการเปรียบเทียบสถาปัตยกรรมของเยซูอิตในประเทศไทย 3 แห่งที่มาจากความต้องการของเยซูอิตอย่างแท้จริง (บ้านเซเวียร์ ศูนย์เจ้าเจียบสวนเจ็ดริน และบ้านโลโยลา) พบว่าสถาปัตยกรรมแต่ละแห่ง มีรูปแบบที่สะท้อนมาจากความเป็นตัวตนของกลุ่มคนที่สอดคล้องกัน ซึ่งต่างไปจากวัดแม่พระเมืองลูร์ด ชลบุรี ซึ่งสร้างโดยกลุ่มคนต่างคณะอย่างชัดเจน

องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยนี้ สามารถเป็นแนวทางสร้างโอกาสให้เกิดความเป็นตัวตนในสถาปัตยกรรมได้ และกระตุ้นสำนึกในการสร้างคุณค่าให้แก่งานสถาปัตยกรรมของสถาปนิก ด้วยการเปิดโอกาสให้ผู้อาศัยได้มีส่วนร่วมในการออกแบบ และสถาปนิกใส่ใจในการแปลความเป็นตัวตนของผู้อาศัยนั้นออกมาเป็นรูปธรรม

คำสำคัญ: ความเป็นตัวตน สถาปัตยกรรม เยสุอิตประเทศไทย

Abstract

The objectives of the research “Identity in Architecture: Case Study of Jesuit Architecture Thailand” is to study and verify the being of identity in architecture which results from dweller’s self-identity. As “self-identity” is significant in dwelling normally, the study aims at trying to understand the relationships and reflection of self-identity persistently on the identity in architecture.

The research is initiated by investigating notions from literatures of well-known philosophers and architects which define and comprehend the influence of identity in architecture. Therefrom, architecture cases are analyzed and compared, including 4 places of Jesuit architecture in Thailand which are 1. Xavier Hall Bangkok 2. Seven Fountains Jesuit Retreat Center Chiangmai 3. Loyola House Nakorn Pathom 4. Bangsaen Church Chonburi. The Dwellers, Society of Jesus or Jesuit, are a group of important Catholic priests that was founded in 1540 by Saint Ignacio of Loyola, and named as “the friend of Jesus Christ.” The Jesuit states its own identity intensively through the characters of poverty, humbleness, bonding to nature, friendship to God, and integration of knowledge through their work. This “Spirituality” or Catholic way of life and thought in Christianity was shown clearly in Jesuit.

The results of the research are able to be interpreted into four aspects. Firstly, a human feels secure and gets properly a sense of place when his own identity is organized and presented in the place. Thus, self-identity can be reflected to the image of architecture. Secondly, the existence of identity is perceived due to the cognition, derived from memories which are collected from experiences through the 5 senses. Thirdly, there are several circumstances creating identity in architecture such as a need to communicate meanings, suitable designs reflecting the identity of the group, or way of life creates its own identity. Finally, in the comparison of 3 places of Jesuit architecture in Thailand (Xavier Hall, Seven Fountains Center, Loyola House) that are established entirely from the needs of the group, the research has found that architectures in each places have a connection of similar characters, reflecting the identity and spirituality of the group. Besides, they are clearly different from Bangsaen Church which was initially shaped up by a different ministry.

The knowledge from the research presents possibilities to creating identity in architecture and urges architects' awareness in giving architecture a value by working together with dwellers as a team and attending to interpret dwellers' abstract identity to reality.

Keywords: *identity, architecture, Jesuit in Thailand*

1. บทนำ

งานวิจัยนี้ ได้รับแรงบันดาลใจจากคำกล่าวหนึ่งถึงสถาปัตยกรรมว่า “สิ่งปลูกสร้างมีมาก แต่สถาปัตยกรรมกลับมีน้อย” ของสถาปนิกผู้หนึ่ง (จูน เซคิโน, 2556: ออนไลน์) ซึ่งก่อให้เกิดคำถามและความสนใจในการค้นหาสิ่งใดคือความหมายที่มีอยู่ในสถาปัตยกรรมที่ไม่ได้เป็นเพียงแต่สิ่งปลูกสร้าง เมื่อตั้งข้อสังเกตถึงการออกแบบสถาปัตยกรรมในปัจจุบัน อาคารทั้งภายนอกและภายในหลายแห่ง ถูกสร้างขึ้นโดยลืมการใช้ชีวิตของมนุษย์และการร่วมสร้างชีวิตโดยผู้อาศัย จน “สถาปัตยกรรม” นั้นแปรเปลี่ยนเป็น “สิ่งปลูกสร้าง” จำนวนมากในประเทศไทยที่ได้สูญเสีย “ความเป็นตัวตน” และความมีชีวิตของสถาปัตยกรรมไป จนราวกับเป็นกล่องคอนกรีตเหลี่ยมที่ตั้งอยู่บนพื้นที่ว่างเท่านั้น ดังที่สถาปนิกผู้มีชื่อเสียง Steven Holl กล่าวไว้ว่า เมื่อสถาปัตยกรรมในโลกที่เจริญด้วยวัตถุและเทคโนโลยีความเป็นตัวตนของเรากำลังตกอยู่ในอันตราย (Juhani, 2012) ความมีชีวิตของสถาปัตยกรรมจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีการให้ความสำคัญต่อชีวิตจิตใจของมนุษย์ผู้อาศัย และได้รับโอกาสในการสร้างชีวิตโดยผู้อาศัยเอง

นอกเหนือจากการรับรู้ทางกายภาพของประสาทสัมผัสทางตาที่มองเห็นภาพสถาปัตยกรรมเหล่านั้นได้ในช่วงเวลาหนึ่ง สถาปัตยกรรมยังสะท้อนความเป็นตัวตน และชีวิตของสถาปัตยกรรม ซึ่งมนุษย์รับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัสทุกประการ รวมทั้งรับรู้ได้ด้วยความคิดและจิตใจ ถึงเรื่องราวที่เกิดจากการใช้ชีวิตของผู้อาศัยซึ่งซ่อนอยู่ในสถาปัตยกรรมนั้น

ความเป็นตัวตนในสถาปัตยกรรมนั้น เป็นสิ่งที่ยากที่วัดด้วยมาตราใด และเป็นไปไม่ได้ว่าไม่สามารถสร้างขึ้นวางแผนหรือออกแบบได้ แต่ความเป็นตัวตนนี้จะเกิดขึ้นได้เมื่อสถาปัตยกรรมเปิดโอกาสไว้ให้ โดยอาศัย “การดำเนินชีวิต” “การดำรงอยู่” และ “เวลา” เป็นตัวแปรสำคัญ สถาปนิกผู้ออกแบบนั้นมึบทบาทในการเลือกที่จะสร้าง “สิ่งก่อสร้าง” หรือ “สถาปัตยกรรม” ให้แก่สังคม และวิจัยนี้หวังว่าความเข้าใจในปัจจัยที่ก่อเกิดความเป็นตัวตนนี้ จะเป็นแนวทางให้สถาปนิกได้เปิดโอกาสไว้ให้สถาปัตยกรรมของตนได้ทำงานต่อไป ร่วมกับผู้อาศัยและชีวิตของบุคคลเหล่านั้น จนสร้างความเป็นตัวตนขึ้นได้

เพื่อที่จะมีโอกาสได้ศึกษา และพิสูจน์ให้เห็นถึงการมีอยู่ของความเป็นตัวตนในสถาปัตยกรรมนี้ ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มสถาปัตยกรรมของคณะแห่งพระเยซูเจ้า (Society of Jesus) หรือเยสุอิต (Jesuits) แห่งประเทศไทย เพราะสถาปัตยกรรมของคณะเยสุอิตแห่งประเทศไทยนี้มีความเหมาะสมอย่างมากในการนำมาเป็นกรณีศึกษา เนื่องจากถึงแม้จะอยู่ในศาสนาคริสต์ นิกายคาทอลิกเช่นเดียวกัน คณะสงฆ์คาทอลิกแต่ละคณะในประเทศไทยจะมีลักษณะเฉพาะตัวอันเนื่องมาจากความแตกต่างในแนวทาง จิตตารมณ์ และการปฏิบัติตน จึงเป็นส่วนที่หล่อหลอมให้แต่ละคณะสงฆ์มีลักษณะเฉพาะและบุคลิกภาพอันชัดเจน ความเป็นตัวตนของเยสุอิตนี้สามารถสังเกตได้ในสถาปัตยกรรมที่คณะสงฆ์เยสุอิตเป็นผู้ริเริ่มสร้างขึ้นมา ซึ่งเป็น ศาสนสถาน ศูนย์การทำงานกิจกรรม และบ้านพักพระสงฆ์ทั้ง 3 แห่งในประเทศไทย ซึ่งผู้วิจัยจะได้ทำการศึกษาและวิเคราะห์ในงานวิจัยนี้ คือ 1. บ้านเซเวียร์และศูนย์นักศึกษายเยสุอิต

กรุงเทพมหานคร 2. บ้านสวนเจ็ดคริน เชียงใหม่ 3. บ้านโถโยลา สามพราน นครปฐม โดยเชื่อว่าแม้จะอยู่ต่างสถานที่ จะแสดงความเป็นตัวตนเดียวกัน อย่างไรก็ตาม ยังมีสถาปัตยกรรมในความดูแลของคณะเยสุอิตอยู่อีกแห่งหนึ่ง คือ “วัดแม่พระเมืองลูร์ด อำเภอบางแสน จังหวัดชลบุรี” แต่เมื่อเริ่มสร้างนั้นถูกสร้างโดยเจตนารมณ์ของคณะสงฆ์พื้นเมือง จึงจะยกนำมาเปรียบเทียบถึงความแตกต่างเพื่อให้เห็นความเป็นตัวตนในสถาปัตยกรรมชัดเจนขึ้น

เพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้ออกแบบให้ได้ตระหนักในการสร้างคุณค่าให้เกิดขึ้นในการออกแบบสถาปัตยกรรม วิจัยนี้มุ่งเน้นศึกษาลักษณะและความเป็นไปได้ของแนวทางในการสร้างโอกาสการเกิดความเป็นตัวตนใน สถาปัตยกรรม โดยศึกษาจากปรากฏการณ์ที่เคยเกิดขึ้นมาก่อนในกรณีศึกษาเปรียบเทียบต่างๆที่เกี่ยวข้องด้วย

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาพื้นฐานของความเป็นตัวตนและชีวิตมนุษย์ที่ส่งผลได้ต่อปรากฏการณ์สถาปัตยกรรม
2. เพื่อศึกษาลักษณะความเป็นตัวตนของสถาปัตยกรรมต่างๆ อันสะท้อนชีวิตและจิตใจของมนุษย์ผู้อยู่อาศัย ผู้สถาปัตยกรรม โดยใช้กรณีศึกษาจากการดำเนินชีวิตและจิตตารมณ์ของกลุ่มพระสงฆ์ คณะเยสุอิต ประเทศไทย
3. เพื่อหาแนวคิดและโอกาสในการออกแบบสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าและความหมายต่อผู้อาศัยให้มากขึ้น โดยวิเคราะห์และสรุปจากการมีอยู่ของความเป็นตัวตนในสถาปัตยกรรม

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ในงานวิจัยนี้ใช้วิธีดำเนินการวิจัยและการเก็บข้อมูล โดยศึกษาจากข้อมูลภาคเอกสาร (Documentary Research) และข้อมูลภาคสนาม (Field Research)

3.1. ศึกษาข้อมูลภาคเอกสาร (Documentary Research)

- 3.1.1. เก็บรวบรวมข้อมูลจากบทความ หนังสือ หรือวิจัย ที่วิเคราะห์ปรัชญาหรือแสดงความสำคัญของ ความเป็นตัวตน และ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสถาปัตยกรรมที่มีนัยยะก่อเกิดความเป็นตัวตนในสถาปัตยกรรม
- 3.1.2. เก็บรวบรวมข้อมูลทางเอกสารที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มคณะแห่งพระเยซูเจ้า เยสุอิต
- 3.1.3. เก็บรวบรวมเอกสารในการออกแบบและก่อสร้างสถาปัตยกรรมของเยสุอิตประเทศไทย

3.2. ศึกษาข้อมูลภาคสนาม (Field Research)

- 3.2.1. ศึกษาข้อมูลจากการสังเกตและสำรวจ โดยเก็บข้อมูลและวิเคราะห์จากสถานที่จริงและภาพถ่ายจาก สถาปัตยกรรมของคณะเยสุอิตทั้ง 4 แห่งในประเทศไทย
- 3.2.2. ทำการสัมภาษณ์พระสงฆ์คณะเยสุอิต และให้แบบสอบถามสัตบุรุษวัดและผู้เกี่ยวข้อง ในการแสดง ความคิดเห็นต่อ “ภาพลักษณ์ของคณะเยสุอิตและภาพลักษณ์ของอาคารสถาปัตยกรรมของเยสุอิต” เป็นหลักโดยการตั้งคำถามจะเป็นคำถามปลายเปิดเพื่อให้ผู้ตอบแสดงออกถึงความรู้สึกได้อย่างเต็มที่

3.3. วิเคราะห์ข้อมูล (Analysis)

3.3.1. วิเคราะห์ความเป็นตัวตน และ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสถาปัตยกรรมที่มีนัยยะก่อให้เกิดความเป็นตัวตน และวิเคราะห์หาจุดเชื่อมโยงระหว่างความเป็นตัวตน มนุษย์ผู้อาศัย และการออกแบบทางสถาปัตยกรรม เพื่อหาแนวทางการนำไปใช้อย่างเป็นรูปธรรม

3.3.2. วิเคราะห์และเปรียบเทียบข้อมูลจากกรณีศึกษาและงานข้อมูลภาคสนาม

3.4. สังเคราะห์ข้อมูล (Synthesis) และสรุปข้อมูล (Conclusion) นำเสนอเป็นผลสรุปแนวความคิดและแนวทางการออกแบบที่ได้มาจากการศึกษา เพื่อเป็นประโยชน์แก่งานออกแบบสถาปัตยกรรมต่อไป

4. ผลการวิจัย

4.1 ความเป็นตัวตน

4.1.1 ความสำคัญของความเป็นตัวตน

ผลจากการวิจัยพบว่า สิ่งสูงสุดที่มนุษย์ปรารถนาคือการเข้าใจตนเอง (สุพิชชา โตวีวิชญ์, 2554) และแสดงถึงความเป็นตัวของตัวเอง ผ่านการเปรียบเทียบความเหมือนและความต่างจากผู้อื่น เมื่อเข้าใจแล้วมนุษย์จึงจะสามารถดำรงชีวิตอยู่ในโลกได้อย่างสงบสุข (ทิพย์สุดา ปทุมานนท์, 2553) มนุษย์นั้นจะดำรงอยู่ในสภาวะปกติได้ยาก หากสูญเสียความเป็นตัวตนนั้นไป ความเป็นตัวตนนี้มาจากความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์จึงมีผลต่อชีวิตและชีวิตนี้เองที่มีสถาปัตยกรรมเป็นหลักสำคัญด้วย

4.1.2. นิยามของความเป็นตัวตน

รูปธรรมของความเป็นตัวตน คือ ธรรมชาติของการเผยให้เห็น และเป็นเครื่องหมายทางกายภาพของสิ่งที่มีอยู่ ซึ่งสามารถแยกแยะแต่ละบุคคล แต่ละกลุ่ม ว่าแตกต่างจากกลุ่มอื่นอย่างไร หรือเป็นการแสดงออกถึงความเหมือนและเป็นหนึ่งเดียวกัน (Torabi & Brahman, 2013) ความเป็นตัวตนของบุคคลหนึ่ง (Self-Identity) รวมทั้งแสดงออกผ่านทั้งเครื่องแต่งกายที่เราเลือกสวมใส่ สิ่งที่เราเลือกใช้ หรือสถานที่ที่เราเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์ (Hull, Lam & Vigo, 1993) ในทางนามธรรม ความเป็นตัวตนของเรา ยังเป็นรสนิยม ความประทับใจ มารยาท รวมทั้งสิ่งต่างๆที่เป็นนามธรรมที่เรารู้สึกคุ้นเคยและแสดงออกถึงเรา (บัลเลนไทน์, 2557)

4.2 ความเป็นตัวตนในสถาปัตยกรรม

4.2.1 ความสัมพันธ์และความสำคัญของความเป็นตัวตนในสถาปัตยกรรม

Vladimir Czumalo ผู้เขียนบทความ Architecture and Identity ได้อธิบายอิทธิพลของสภาพแวดล้อมว่ามีผลต่อความเป็นตัวตน โดยอิงจากงานเขียนของ Norberg Schulz ว่า มนุษย์สร้างสิ่งที่แสดงถึงตัวตนอยู่เสมอในกระบวนการของการสร้างสถาปัตยกรรม (Czumalo, 2012) มนุษย์จะหาความเป็นตัวตน (Identity) และตัวตน (Self) ของเราได้ในพื้นที่ที่เรามีโอกาสสัมผัสเสถียรภาพของตนเองลงไปด้วยตัวของเราเอง เมื่อนั้นเราจะรู้สึกได้ว่า เราได้ดำรงอยู่ในโลกนี้อย่างมั่นคง การอาศัยอยู่ (Dwelling) “คือการที่มนุษย์สร้างความสัมพันธ์ที่มีความหมายให้เกิดขึ้นระหว่างตัวเขากับโลกแวดล้อม” (ทิพย์สุดา ปทุมานนท์, 2536) ในขณะที่เดียวกันสถาปัตยกรรมนี้จะเติบโตขึ้นวันละเล็กละน้อยเปลี่ยนแปลงไปพร้อมกับผู้อาศัย (Dwellers) (ทิพย์สุดา ปทุมานนท์, 2536) เมื่อการอยู่อาศัย (Dwelling) จะเกิดขึ้นได้ดี

มนุษย์ต้องทำให้เกิด “การรับรู้ถึงถิ่นที่” หรือ “Sense of place” ซึ่งเป็นการรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของสภาพแวดล้อมและรู้สึกปลอดภัยในสถานที่นั้นๆ (Clemons, Seering & Tremblay, 2004)

4.2.2 กำเนิดความเป็นตัวตนในสถาปัตยกรรม

4.2.2.1 การรับรู้ถึงความเป็นตัวตนในสถาปัตยกรรม

ไม่ว่าจะสร้างให้มีความเป็นตัวตนขึ้นอย่างจงใจหรือไม่ก็ตามในสถาปัตยกรรม ความเป็นตัวตนจะไม่ใช่ที่ทราบถึงได้เลย หากไม่มี “ความรู้ความเข้าใจ” (Cognition) ถึงการมีอยู่ของตัวตนนั้น ซึ่งธรรมชาติของการรับรู้ทางสถาปัตยกรรมนั้นมาจากการรับรู้พื้นที่ว่าง (Space) (ทิพย์สุดา ปทุมานนท์, 2553) การรับรู้พื้นที่ว่างในสถาปัตยกรรมของเราเกิดขึ้นด้วยประสาทสัมผัส แต่ละสัมผัสสร้างภาพที่ไม่ปะติดปะต่อ จนกว่าภาพนั้นจะถูกเก็บไว้ในความทรงจำ เมื่อความทรงจำรวมเข้าด้วยกันและผ่านความพยายามในการทำความเข้าใจ เราจะสามารถสร้างภาพที่รวมเป็นหนึ่งเดียวของพื้นที่ว่าง หรือสถาปัตยกรรมนั้นได้ (ทิพย์สุดา ปทุมานนท์, 2553)

เช่นเดียวกันกับการรับรู้พื้นที่ว่าง ความรู้ความเข้าใจ (Cognition) ความเป็นตัวตนในสถาปัตยกรรมนี้ มาจากความทรงจำ (Memory) อันเกิดจากการรวบรวมประสบการณ์ (Experience) ผ่านการรับรู้ (Perception) ของประสาทสัมผัสทั้ง 5 จนเกิดเป็นความเข้าใจ ทำให้สามารถค้นพบความเป็นตัวตนจนเจอ (รูปที่ 1) ดังนั้นหมายความว่าคนที่บุคคลใดจะเห็นความเป็นตัวตนในสถาปัตยกรรมได้นั้น เขาจะต้องมีประสบการณ์และความเข้าใจจึงจะสามารถแยกแยะถึงความเป็นเอกลักษณ์ของสถาปัตยกรรมนั้นจากสถาปัตยกรรมอื่นๆ ได้ ซึ่งในการรับรู้ความเป็นตัวตนในสถาปัตยกรรมผ่านประสบการณ์ มีได้ 2 ลักษณะ คือ ประสบการณ์เปรียบเทียบ - ยิ่งใกล้ชิดยิ่งเห็นความแตกต่าง เช่นเราสามารถเข้าใจภาพของเรือนไทยได้อย่างชัดเจนกว่าคนในวัฒนธรรมอื่น และ ประสบการณ์จดจำ - จดจำโดยประสาทสัมผัสทั้ง 5 ของร่างกายเชื่อมโยงการรับรู้ของมนุษย์เข้ากับสถานที่

Sense perception → Experience → Memory → Cognition

รูปที่ 1. Diagram แสดงการเกิดการรับรู้ความเป็นตัวตนในสถาปัตยกรรม

นอกจากนี้การจะรับรู้ความเป็นตัวตนได้ มนุษย์จะต้องเปรียบเทียบได้ถึงความเหมือนและความต่างของตัวตนเราต่อผู้อื่น ดังนั้นความทรงจำจากประสบการณ์คือกุญแจสำคัญในการสร้างการรับรู้ (Czumalo, 2012) สถาปัตยกรรมมักทำหน้าที่เป็นเสมือนสิ่งเตือนและเก็บความทรงจำ สัญลักษณ์บางประการในสถาปัตยกรรมมีความหมายเพราะผู้คนเคยได้รับประสบการณ์และมีส่วนร่วมกับเหตุการณ์ในสถาปัตยกรรมนั้น (Hull, Lam & Vigo, 1993) สถาปนิกผู้มีชื่อเสียงเช่น Peter Zumthor เชื่อว่าการเชื่อมโยงประสาทสัมผัสของเราที่มีต่ออาคารมีผลมาจาก

กระบวนการในการจดจำ (Zumthor, 1998) เมื่อ Zumthor ทำงานออกแบบ เขามักยินยอมให้ภาพ และบรรยากาศที่เขาจดจำได้ชักพาไปสู่ลักษณะของสถาปัตยกรรมที่กำลังมองหา กล่าวได้ว่าภาพต่างๆมาใส่ใจของเขาจากประสบการณ์

4.2.2.2 การสร้างความเป็นตัวตนในสถาปัตยกรรม

เมื่อสังเกตและวิเคราะห์จากความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และความเป็นตัวตนในสถาปัตยกรรมในหลากหลายกรณีศึกษาแล้ว พบว่ามนุษย์สร้างความเป็นตัวตนในสถาปัตยกรรมขึ้นมา 3 รูปแบบด้วยกันดังนี้

รูปแบบที่ 1. การเลือกที่จะสื่อสารความหมายสร้างความเป็นตัวตนในสถาปัตยกรรม

สถาปัตยกรรม คือการสื่อสารความหมาย หรือภาพลักษณ์ของตนเองให้โลกได้รับรู้ เช่นเดียวกับที่เราเลือกเสื้อผ้าอาภรณ์ที่แสดงบุคลิกและรสนิยมของเรา สถาปัตยกรรมมีคุณค่าเพราะทำหน้าที่เป็นสัญลักษณ์สำหรับกลุ่มทางสังคม ซึ่งมนุษย์ได้นิยามตัวตนไว้กับสถาปัตยกรรมนั้นแล้ว (Hull, Lam & Vigo, 1993)

รูปแบบที่ 2. การออกแบบที่เหมาะสมต่อผู้อาศัยสร้างความเป็นตัวตนในสถาปัตยกรรม

การสร้างความเป็นตัวตนของสถาปัตยกรรมจะต้องผสมเข้ากับวิถีชีวิตและรากเหง้าของคนในสังคมได้อย่างพอเหมาะพอเจาะจึงจะเป็นที่ยอมรับของผู้คนประชาชน ความเป็นตัวตนในสถาปัตยกรรมในรูปแบบนี้เกิดจากสถาปนิกสามารถวิเคราะห์ตัวตนของผู้อาศัย จนถึงระดับที่ตอบรับกับความเป็นตัวตนของคนได้

รูปแบบที่ 3. วิถีชีวิตของมนุษย์เองสร้างความเป็นตัวตนในสถาปัตยกรรม

การสร้างความเป็นตัวตนให้กับตนเอง เมื่อมนุษย์เข้าไปครอบครองสถาปัตยกรรมจนลักษณะเฉพาะตัวของเขาผ่านสถาปัตยกรรมนั้นออกมา สถาปัตยกรรมที่เรียกได้ว่า “ภายในสะท้อนสู่ภายนอก” หรือ “เผยความเป็นตัวตน” มาจากสิ่งที่อยู่ภายในมนุษย์และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกันเอง (Franck & Lepori, 2007)

4.3 ความเป็นตัวตนในสถาปัตยกรรมของคณะเยสุอิตประเทศไทย

4.3.1 ความเป็นตัวตนของเยสุอิต

คณะ เยสุอิต (Jesuits) ถูกก่อตั้งขึ้นในปีคริสตศักราช 1540 โดยนักบุญอิกญาซีโอแห่งโล โยลา ซึ่งเป็นผู้วางแนวทางในการฝึกปฏิบัติดำเนินชีวิตตาม “จิตตารมณ์ของเยสุอิต” หรือ “ลักษณะเฉพาะของวิถีทางของเรา” (วิถีทางเยสุอิต, n.d.: ออนไลน์) “จิตตารมณ์ (Spirituality)” นั้นเป็นคำที่นิยามได้ยากยิ่ง เพราะเป็น ‘รูปแบบ’ และ ‘จิตวิญญาณ’ ในการดำเนิน “ชีวิตภายใน” ตามความเชื่อต่อพระเป็นเจ้าของกลุ่ม (จิตตารมณ์ของคณะเยสุอิต, 2542) ซึ่งหากจะสรุปลักษณะเฉพาะตัวอันสะท้อนภาพความเป็นตัวตนของเยสุอิต โดยวิเคราะห์จากจิตตารมณ์ของนักบุญอิกญาซีโอ และเอกสารเรื่องราวเกี่ยวกับของเยสุอิต รวมทั้งจากการสังเกตและการสัมภาษณ์คุณพ่อผู้เป็นนักบวชในคณะเยสุอิตในปัจจุบัน โดยผู้วิจัยเอง เพื่อนำไปวิเคราะห์สถาปัตยกรรมในบทต่อไป ความเป็นตัวตนของเยสุอิตนั้นสามารถแบ่งออกเป็นลักษณะเฉพาะ โดยย่อได้ดังนี้คือ

1. ความรักอันเป็นหนึ่งเดียวในพระเยซูคริสต์และความสัมพันธ์อันที่แน่นแฟ้นของเยสุอิต
2. ความเป็นปราชญ์ผู้เชี่ยวชาญ และผู้ดำรงความยุติธรรมในสังคม
3. การรำพึงภาวนาในทุกกิจกรรม
4. นักเดินทางและผู้บุกเบิก เสาะแสวงหาสิ่งใหม่ที่ดียิ่งขึ้น
5. สัญลักษณ์ของความถ่อมตนและถือความยากจน

4.3.2 ข้อวิเคราะห์ความเป็นตัวตนในสถาปัตยกรรมเขสุตในประเทศไทย

จากข้อสังเกตระหว่างการเริ่มต้นค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมของเขสุตพบว่า คณะเขสุตนิยามการวางผังบริเวณในลักษณะเดียวกันนั้น นำพาไปสู่ข้อสันนิษฐานที่กว้างขึ้นคือ สถาปัตยกรรมของเขสุตได้ถูกหล่อหลอมมาจากแนวคิดและความเป็นตัวตนเดียวกันของกลุ่มคน สถาปัตยกรรม 3 ใน 4 แห่งของเขสุต ได้แก่ บ้านเซเวียร์ สวนเจ็ดริน และบ้านโลโยลา ถูกสร้างขึ้นมาจากความคิด ชีวิต และจิตตารมณ์ของเขสุตทั้งสิ้น จึงเป็นไปได้ที่จะปรากฏความเป็นตัวตนที่เหมือนกัน และเป็นไปได้ที่จะมีความแตกต่างของความเป็นตัวตนในวัดแม่พระเมืองลูร์ด (รูปที่ 2) ซึ่งถูกริเริ่มสร้างด้วยความคิดของนักบวชในอีกกลุ่มที่แตกต่างออกไป

รูปที่ 2 สถาปัตยกรรมทั้ง 4 แห่งของคณะเขสุต อันได้แก่ โบสถ์บ้านเซเวียร์ โบสถ์วัดน้อยของพระเยซูเจ้า บ้านโลโยลา และ โบสถ์วัดแม่พระเมืองลูร์ด ตามลำดับ

ผลการวิจัย วิเคราะห์และเปรียบเทียบ สถาปัตยกรรมทั้ง 4 แห่ง (รูปที่ 3) ของคณะเขสุตสามารถแบ่งออกตามปัจจัยซึ่งสามารถเชื่อมโยงลักษณะสถาปัตยกรรมกับจิตตารมณ์หรือลักษณะเฉพาะตัวของเขสุต และปัจจัยที่มาจากการศึกษาการเกิดความเป็นตัวตนในสถาปัตยกรรมได้ดังนี้คือ

1. สถาปัตยกรรมของความสมดุลและสงบเงียบ

สถาปัตยกรรมที่สมมาตรแสดงถึงความสมดุล ความมั่นคง และความเท่าเทียมยุติธรรมนี้สอดคล้องกับความเป็นผู้ดำรงความยุติธรรมของจิตตารมณ์คณะเขสุต นอกจากนี้ ความสมมาตรยังทำให้เกิดความนิ่งสงบ ไม่เคลื่อนไหว ไม่โดดเด่นไปกว่าธรรมชาติที่ปกคลุมโดยรอบ อันเป็นการสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์อันเหมาะสมกับการภาวนาในทุกกิจกรรมตามแบบอย่างของเขสุต

2. สถาปัตยกรรมของความเรียบง่าย ถ่อมตัว และศักดิ์สิทธิ์

การใช้องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมที่น้อย สัมพันธ์กับการถือความเรียบง่าย ความถ่อมตนและความยากจนตามจิตตารมณ์ของนักบุญอิกญาซีโอผู้ก่อตั้งคณะ ที่เรียกร้องความเรียบง่าย เพื่อกล่อมเกลาให้นักบวชคิดมากกว่าเพียงการปฏิบัติตาม หรือจินตนาการตามชีวิตของพระเยซูเจ้า กลุ่มเขสุตจึงมักเลือกที่จะใช้รูปแบบสถาปัตยกรรมการแสดงออกถึงความศักดิ์สิทธิ์ของพระเป็นเจ้า ผ่านสถาปัตยกรรมที่เรียบง่าย และสื่อสารด้วยนามธรรมเสียมากกว่า เพื่อเปิดโอกาสในการตีความ (วินัย บุญลือ, สัมภาษณ์, 24 ตุลาคม 2556) ความเรียบง่ายถ่อมตัวยังเป็นเครื่องมือของเขสุตในการเข้าถึงผู้คนทุกกลุ่ม

3. สถาปัตยกรรมที่เชื่อมโยงวัฒนธรรม

สภาพของโบสถ์และอาคารอื่นๆ ในอาณาเขตสถานของเขสุวิต มักจะแสดงองค์ประกอบและส่วนผสมที่มาจากวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมของถิ่นฐานที่เขสุวิตเข้าไปมีส่วนร่วมเสมอ สิ่งนี้สะท้อนจิตตารมณ์และความเป็นตัวตนของเขสุวิตในการให้ทุกความพยายามในการบุกเบิกกริเริ่มทำงาน และแทรกเข้าผู้ใจของคนในต่างถิ่นต่างวัฒนธรรมให้ได้ (มีเกล กาโรซาบาล, สัมภาษณ์, 18 สิงหาคม 2557)

4. สถาปัตยกรรมในความทรงจำและการรับรู้ความเหมือนและความแตกต่าง

การออกแบบสถาปัตยกรรมโดยมาจากความต้องการของกลุ่มคนเดียวกัน และเอกลักษณ์ในชีวิตของผู้ใช้อาคารที่ชัดเจน ทำให้แม้ว่าสถาปัตยกรรมของเขสุวิตจะอยู่ต่างสถานที่ ต่างอาคารกัน แต่ก็มีความสามารถวิเคราะห์ความเชื่อมโยง และก่อให้เกิดการจดจำได้ว่ามีลักษณะคล้ายคลึงกัน เช่นรูปแบบของสถาปัตยกรรมไทยประยุกต์ รูปทรงและการวางผัง การจัดวางพื้นที่ และบรรยากาศโดยรวม

ซึ่งผลการผลการวิจัย วิเคราะห์และเปรียบเทียบตามปัจจัยดังกล่าวนี้ สามารถสรุปและแสดงลักษณะของสถาปัตยกรรมกรณีศึกษาตามตารางสรุปที่ 1 ได้ดังนี้

ตารางที่ 1 สรุปการวิเคราะห์เปรียบเทียบความเป็นตัวตนในสถาปัตยกรรมแต่ละสถานที่ของคณะเขสุวิต

	บ้านเขเวียร์	บ้านสวนเจ็ดริน	บ้านโลโยลา	วัดแม่พระเมืองลูร์ด บางแสน
สถาปัตยกรรมของความสมดุลและสงบเงียบ				
<ul style="list-style-type: none"> • ความสมดุลจากความสมมาตร 	+ รูปทรงของอาคารสมมาตรชัดเจน ใช้รูปทรงของหลังคาจั่วในด้านสกัด ส่วนด้านข้างเป็นลิ้นเหลี่ยมผืนผ้าตามยาว จึงสมมาตรกันในทุกด้าน การเลือกใช้รูปทรงสมมาตรและเรียบตรงที่ดูมั่นคง สะท้อนจิตตารมณ์และความเป็นตัวตนของเขสุวิต			+ รูปทรงของเกิดจากองค์ประกอบหลากหลาย เมื่อรวมกันมีความสมดุลแต่ไม่ได้ถูกจัดวางอย่างสมมาตรทั้งภายนอกและภายใน
<ul style="list-style-type: none"> • ความเรียบง่าย 	+ ความสมมาตรสร้างความหยุดนิ่งให้กับสถาปัตยกรรม เหมือนเป็นภาษาที่แสดงออกถึงความเรียบง่าย ซึ่งลักษณะนี้เกิดขึ้นในสถาปัตยกรรมทั้ง 3 แห่งนี้ + ธรรมชาติถูกนำมาใช้เพื่อสร้างความสงบ สถาปัตยกรรมถูกจัดวางโดยให้มีต้นไม้ล้อมรอบ และอาคารซ่อนตัวในอยู่ธรรมชาติ			+ สถาปัตยกรรมมาจากรูปทรงอันหลากหลายทำให้สายตาเคลื่อนไหวไปตามรูปทรงของอาคารตลอดเวลาไม่เน้นความสงบนิ่งของรูปทรงอาคาร พื้นที่โดยรอบเปิดโล่ง เพื่อให้เห็นโบสถ์ได้อย่างโดดเด่น
สถาปัตยกรรมของความเรียบง่าย ถ่อมตัว และศักดิ์สิทธิ์				
<ul style="list-style-type: none"> • ความเรียบง่าย 	+ รูปแบบสถาปัตยกรรมที่เรียบง่าย มีการตกแต่งประดับประดาที่น้อย เลือกใช้รูปแบบสมัยใหม่ (Modern Architecture) เพื่อลดรายละเอียดอันมากมายและฟุ่มเฟือยของสถาปัตยกรรมตามประเพณีนิยมของอาคารทางศาสนา			+ ถึงการออกแบบอยู่ในรูปแบบสมัยใหม่ แต่ยังคงประกอบด้วยรูปทรงอันซับซ้อน

	บ้านเขเวียร์	บ้านสวนเจ็ดริน	บ้านโลโยลา	วัดแม่พระเมืองลูร์ด บางแสน
<ul style="list-style-type: none"> • การล้อมตัว 	<ul style="list-style-type: none"> + การออกแบบสถาปัตยกรรมให้สัดส่วนของพื้นที่ว่าง (Space) และเครื่องเรือนที่มีสัดส่วนใกล้ชิดกับมนุษย์ ลดการแบ่งแยกพื้นที่ระหว่างพระสงฆ์และฆราวาส + ในโบสถ์เขเวียร์และโบสถ์วัดน้อยของพระเยซูเจ้า ส่วนของชายคาที่ยาวลงมาใกล้เคียงกับความสูงของมนุษย์ ทำให้รู้สึกว่าอบอุ่นโอบล้อมและใกล้เคียงกับร่างกายมนุษย์ และเลือกใช้วัสดุธรรมชาติที่หาได้ทั่วไป และคนทั่วไปรู้สึกคุ้นเคยดี 			<ul style="list-style-type: none"> + เน้นสัดส่วนที่ใหญ่ โอโถง เช่นผนังโค้ง การเปิดช่องแสงหรือหลังคาขนาดใหญ่ เน้นความโดดเด่นชัดเจน เช่นรูปพระเยซูขนาดใหญ่บนพระแท่นหรือหอรบซังที่สูงเด่น
<ul style="list-style-type: none"> • ธรรมชาติสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ 	<ul style="list-style-type: none"> + ใช้แสงธรรมชาติผ่านช่องเปิดด้านบน เพื่อให้สะท้อนผนังสีทองหลังพระแท่นเชื่อมโยง ความศักดิ์สิทธิ์ของพระเป็นเจ้า 	<ul style="list-style-type: none"> + ใช้แสงธรรมชาติที่ส่องผ่านกระจกสีด้านหลังพระแท่น รวมทั้งยังเห็นความเคลื่อนไหวของธรรมชาติด้านหลังด้วย 		<ul style="list-style-type: none"> + ไม่เน้นเรื่องการออกแบบจัดวางทิศทางของแสงสว่าง หรือธรรมชาติชัดเจน การให้แสงสว่างภายในจะมีระดับที่เท่ากันทั้งหมด
	<ul style="list-style-type: none"> + ศูนย์ของเยสุอิดทั้งสามแห่งโอบล้อมด้วยธรรมชาติ โดยเชื่อมโยงธรรมชาติเข้ากับความคิดศักดิ์สิทธิ์ ให้ระลึกถึงพระเป็นเจ้าผู้สร้างโลกและธรรมชาติ 			<ul style="list-style-type: none"> + การให้ความสำคัญกับธรรมชาติภายนอกยังไม่ชัดเจนจนกระทั่งเมื่อคณะเยสุอิดเข้าดูแลวัด จึงมีความพยายามที่จะปลูกต้นไม้เพิ่มขึ้นด้วย
สถาปัตยกรรมเชื่อมโยงวัฒนธรรม				
<ul style="list-style-type: none"> • ส่วนผสมทางวัฒนธรรม 	<ul style="list-style-type: none"> + โบสถ์เขเวียร์นำรูปแบบของสถาปัตยกรรมไทยมาประยุกต์ใช้โดยนำหลังคาจั่วโค้งและกระเบื้องหางมนสีส้มของวัดไทยมาใช้ + ใช้ลายปูนปั้นจากลายไทยกับผนังทั้งภายในและภายนอกอาคาร และใช้ลวดลายไทยประยุกต์ในวัสดุที่แตกต่างไปเช่นเหล็กคัต 	<ul style="list-style-type: none"> + โบสถ์วัดน้อยของพระเยซูเจ้านำรูปแบบด้านสกัดของเรือนไทยแบบล้านนามาใช้ ซึ่งมีเสากลางและการวางชื่อ รวมทั้งองค์ประกอบอื่นๆเช่น การซ้อนกันของหลังคาไม้สักกลุกลายสำหรับวางมุ้ง ลานด้านหน้าออกแบบพื้นลานจากลายย่อมุม 		<ul style="list-style-type: none"> + สถาปัตยกรรมของโบสถ์เป็นแบบสมัยใหม่ของตะวันตกอย่างชัดเจน มิได้มีการนำเอารูปแบบของสถาปัตยกรรมในพื้นที่นั้นมาผสมผสาน

	บ้านเขเวียร์	บ้านสวนเจ็ดดิน	บ้านโลโยลา	วัดแม่พระเมืองลูร์ด บางแสน
<ul style="list-style-type: none"> พื้นที่รวมของวัฒนธรรมที่แตกต่าง 	<p>+ ด้วยการทำงานที่ไม่ได้มีเพียงกิจของสงฆ์ แต่เน้นกิจกรรมที่สร้างสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์และฆราวาส ทั้งคุณพ่อชาวไทยและชาวต่างชาติ ทำให้พื้นที่สำหรับการทำกิจกรรม เป็นสิ่งที่ต้องมี รูปแบบสถาปัตยกรรมที่เป็นกลาง เรียบง่าย และเป็นที่ยอมรับสำหรับคนทั่วไปที่จะเข้ามาติดต่อทำงานร่วมกัน และเป็นกลางสำหรับทุกวัฒนธรรม</p>			<p>+ หน้าที่ส่วนใหญ่ของพื้นที่ในวัดเป็นการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ไม่เน้นที่การทำกิจกรรมมากนัก จึงยังไม่มีอาคารสำหรับทำกิจกรรมร่วมกัน</p>
<p>สถาปัตยกรรมในความทรงจำและการรับรู้ความเหมือนและความแตกต่าง</p>				
<ul style="list-style-type: none"> ความทรงจำด้านกายภาพของสถาปัตยกรรม 	<p>+ รูปแบบสถาปัตยกรรมแบบสมัยใหม่ของไทย (ช่วงปลายปี1960-ปลายปี1980) สร้างเสร็จในช่วงปีค.ศ.1972</p>	<p>+ รูปแบบสถาปัตยกรรมแบบสมัยใหม่ของไทย (ช่วงปลายปี1960-ปลายปี1980) อาคารหลักตึกหน้า สร้างในช่วงปีค.ศ.1966</p>	<p>+ อาคารหลักใช้รูปแบบสถาปัตยกรรมแบบสมัยใหม่ของไทย เช่นกัน โดยใช้วัสดุเช่นคอนกรีตเป็นหลัก รูปแบบสมมาตรชัดเจน</p>	<p>+ โบสถ์แม่พระเมืองลูร์ดสร้างขึ้นในปีค.ศ.2000-2002 ใช้รูปแบบสถาปัตยกรรมร่วมสมัยที่เน้นความโดดเด่นของสถาปัตยกรรมมากกว่าการกลมกลืนเข้ากับบริบทแวดล้อม</p>
	<p>+ อาคารเป็นคอนกรีตเสริมเหล็กหล่อ มีการใช้ผนังและแผงกันแดด รูปทรงสมมาตร วัสดุใช้ไม้ เหล็กคัต กระเบื้องและหินขัด หลังคาทรงจั่ว ผสมผสานองค์ประกอบ ลวดลายประยุกต์จากสถาปัตยกรรมไทย</p>	<p>+ ส่วนโบสถ์วัดน้อยของพระเยซูเจ้าสร้างประมาณปีค.ศ.1998 แต่ยังคงรูปแบบสมมาตร วัสดุคล้ายคลึงกับบ้านเขเวียร์ และผสมผสานรูปทรงหลังคาจั่ว ลวดลายและอารมณ์ตามสถาปัตยกรรมไทย</p>		<p>+ รูปทรงอาคารประกอบด้วยรูปทรงหลากหลายซับซ้อน ต่างจากอาคารของยุคอดีตอีก 3 แห่ง ที่มีใช้รูปทรงเรียบง่ายเป็นรูปทรงเดี่ยวชัดเจน</p> <p>+ ใช้วัสดุที่หลากหลาย ทั้งผนังกระจกวงกบอลูมิเนียม หน้าต่างเกล็ดไม้ ผนังกระเบื้องหิน หลังคามทัลชีท</p>
<ul style="list-style-type: none"> ความทรงจำด้านการรับรู้ความรู้สึกผ่านประสาทสัมผัสและประสบการณ์ต่อสถาปัตยกรรม 	<p>+ สายตารับรู้คุณลักษณะของแสงสว่างที่ใกล้เคียงกัน รวมทั้งการเน้นแสงสว่างในบางจุดของอาคาร</p> <p>+ ให้สัมผัสของธรรมชาติที่เงียบสงบ ร่มรื่น สัมผัสทางผิวที่เย็นสบายด้วยต้นไม้และสวนที่ล้อมรอบ</p> <p>+ การวางผังที่คล้ายคลึงกันซึ่งเว้นส่วนค้ำหน้าเป็นเหมือนกำบังของอาคาร รวมทั้งการออกแบบพื้นที่ว่างภายในที่มีสัดส่วนใกล้เคียงกัน ทำให้การรับรู้ด้านพื้นที่ว่าง (Space) ทำให้เป็นที่จดจำได้ในความทรงจำ</p>			<p>+ มีการใช้วัสดุ องค์ประกอบของการออกแบบ และคุณลักษณะของแสงที่แตกต่างทำให้รับรู้ถึงความแตกต่างได้</p> <p>+ ไม่สามารถสัมผัสได้ถึงความรู้สึกเย็นของธรรมชาติ เน้นการใช้ภูมิทัศน์แบบเปิดโล่งมากกว่า เพื่อให้อาคารโดดเด่นขึ้นมา</p>

โบสถ์บ้านเซเวียร์

โบสถ์วัดน้อยของพระเยซู

บ้านโลโยลา

โบสถ์วัดแม่พระเมืองลูร์ด

รูปที่ 3 เปรียบเทียบบรรยากาศของสถาปัตยกรรมทั้ง 4 แห่งของคณะเยสุอิตประเทศไทย อันได้แก่ โบสถ์บ้านเซเวียร์
โบสถ์วัดน้อยของพระเยซูเจ้า บ้านโลโยลา และ โบสถ์วัดแม่พระเมืองลูร์ด ตามลำดับ

5. การอภิปรายผล

5.1 ข้อเสนอแนะต่อบทบาทของสถาปนิกในการสร้างความเป็นตัวตนในสถาปัตยกรรม

5.1.1 สถาปนิกเป็นผู้ผลักดันความเป็นตัวตนของผู้อาศัย ด้วยการเปิดโอกาสให้ผู้อาศัยได้มีส่วนร่วมในการออกแบบร่วมกัน

ความเป็นตัวตนที่วิเคราะห์ผ่านกรณีศึกษาของสถาปัตยกรรมเยสุอิตประเทศไทยนี้ ได้แสดงให้เห็นว่าอาจไม่ได้ดูกว้างแชนล่งหน้าเพื่อให้เกิดขึ้น แต่ปรากฏขึ้นเองตามธรรมชาติของความคิดและความต้องการของผู้อาศัยที่เป็นผู้มีสิทธิ์เลือกสรรการออกแบบที่เหมาะสมกับตนเองมากที่สุด ดังนั้นภายใต้กระบวนการออกแบบและพัฒนาแบบที่เหมาะสมองค์ประกอบและการตกแต่งที่เขาถูกใจมากที่สุด สถาปัตยกรรมจะถูกสร้างขึ้นด้วยการผลักดันทางความคิดของทั้งสถาปนิกและผู้อาศัยร่วมกัน ในการออกแบบให้เกิดความเป็นตัวตนในสถาปัตยกรรม บทบาทหนึ่งของสถาปนิกคือ การลดการนำเสนอภาพลักษณ์และความเป็นตัวของสถาปนิกเองลง แต่เพิ่มและผลักดันให้ความเป็นตัวตนของผู้อาศัยเพิ่มขึ้น โดยสถาปนิกอาจไม่ใช่ผู้มีบทบาทเพียงฝ่ายเดียว และควรเว้นความคิดบางความคิดไว้ให้ผู้อาศัยมีส่วนร่วมได้ร่วมคิดเช่นกัน

5.1.2 สถาปนิกเป็นผู้ตีความและแปลความเป็นตัวตนนั้นให้ออกมาเป็นรูปธรรม

แม้คนทั้งหลายจะมองเห็นถึงความต้องการในสถาปัตยกรรมของเขาได้ชัดเจน แต่ไม่ใช่เรื่องง่ายนักสำหรับการคิดจะทำให้อาพนั้นออกมาเป็นรูปธรรม ดังนั้นหน้าที่สำคัญหนึ่งของสถาปนิกคือทำความเข้าใจถึงความแตกต่าง

ความต้องการ และความเป็นตัวตนของผู้อาศัยของตนเอง และหาวิธีทำให้สิ่งต่างๆเหล่านั้นกลายเป็นสถาปัตยกรรมขึ้นมาได้ และเมื่อสถาปนิกทำหน้าที่ในการตีความหาความเป็นตัวตนและสร้างสถาปัตยกรรม การสื่อสารกับผู้อาศัยเพื่อค้นหาความเป็นตัวตนของผู้อาศัยจึงเป็นทักษะอันสำคัญที่สถาปนิกควรมี รวมทั้งการแนะนำ ซึ่งให้เห็นความเป็นไปได้ และให้ความรู้ในการสร้างความเป็นตัวตนของผู้อาศัยผ่านการออกแบบและก่อสร้างสถาปัตยกรรม เพื่อให้ผู้อาศัยจะสามารถทำงานร่วมกับสถาปนิกและด้วยตนเองในการสร้างความเป็นตัวตนต่อไปภายหลังจากที่ยั่งยืน

6. บทสรุป

งานวิจัย “ความเป็นตัวตนในสถาปัตยกรรม: กรณีศึกษาสถาปัตยกรรมเขสุต”นี้ สถาปัตยกรรมได้แสดงให้เห็นภาพในหลายแง่มุมและซับซ้อน สถาปัตยกรรมไม่ใช่เป็นเพียงร่างกายที่เป็นแค่สิ่งก่อสร้าง สถาปัตยกรรมยังมีจิตวิญญาณอันเป็นความเป็นตัวตนที่มีเอกลักษณ์ โดยถ่ายทอดมาจาก “คน” ผู้มีปฏิสัมพันธ์กับพื้นที่ว่าง สถาปัตยกรรม

6.1 ผลสรุปของวิจัยในด้านความเป็นตัวตนของมนุษย์มีผลต่อความเป็นตัวตนในสถาปัตยกรรม

ผลจากวิจัยกรณีศึกษาสถาปัตยกรรมต่างๆ ได้แสดงให้เห็นว่า สถาปัตยกรรมหนึ่งนั้นมีความเป็นตัวตนได้ มนุษย์จะต้องรับรู้ถึงการมีอยู่ของความเป็นตัวตนนั้นด้วย การรับรู้ที่มาจากความทรงจำที่ถูกเก็บบันทึกไว้ด้วยร่างกายของมนุษย์ ผ่านประสบการณ์และความรู้สึกโดยประสาทสัมผัสทั้งห้าในพื้นที่สถาปัตยกรรมนั้น ดังนั้นแล้วความเป็นตัวตนเกิดขึ้นได้ด้วยทั้งจากความตั้งใจและปรากฏการณ์ในการก่อเกิด จึงสามารถสรุปลักษณะ 3 ประการดังนี้คือ

1. การเลือกที่จะสื่อสารความหมายของตนเองสร้างความเป็นตัวตนในสถาปัตยกรรม
2. การออกแบบที่เหมาะสมจากความเข้าใจในชีวิตผู้อาศัยสร้างความเป็นตัวตนในสถาปัตยกรรม
3. วิถีชีวิตของมนุษย์ในสถาปัตยกรรมนั้นเองสร้างความเป็นตัวตนในสถาปัตยกรรม

6.2 ผลสรุปของวิจัยในด้านความเป็นตัวตนในสถาปัตยกรรมของคณะเขสุตประเทศไทย

เมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบเพื่อหาความเป็นตัวตนในสถาปัตยกรรมทั้ง 4 แห่งของเขสุต พบว่ามีสถาปัตยกรรม 3 แห่งที่มีทิศทางเดียวกันของแนวคิด และมีการสะท้อนความเป็นตัวตนที่มาจากจิตตารมณ์ของเขสุต คือ บ้านเซเวียร์ ศูนย์เข้าเฝ้าบ้านเจ้าครืน บ้านโลโยลา ซึ่งความเป็นตัวตนของเขสุตที่ปรากฏในสถาปัตยกรรมดังกล่าวนี้ แสดงถึงความสถาปัตยกรรมของความสมดุลและสงบเงียบ สถาปัตยกรรมของเรียบง่ายและถ่อมตัวแต่ศักดิ์สิทธิ์ หรือสถาปัตยกรรมที่เชื่อมโยงวัฒนธรรมเพื่อเป็นประดู่ผู้คนในท้องถิ่น ส่วนในกรณีของวัดแม่พระเมืองจตุรคั่น ถึงแม้จะดำเนินการดูแลโดยเขสุตในภายหลัง แต่เนื่องจากการริเริ่มสร้างโดยผู้อาศัยเดิมคือพระสงฆ์ต่างคณะ ทำให้มีลักษณะของสถาปัตยกรรมที่แตกต่างไป

เมื่อศึกษาและวิจัยถึงความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นตัวตนของมนุษย์และความเป็นตัวตนของสถาปัตยกรรม โดยผ่านการค้นคว้าทั้งภาคเอกสารและกรณีศึกษาต่างๆ ผลการวิเคราะห์ได้แสดงให้เห็นถึงการถ่ายทอดความเป็นตัวตนของมนุษย์สู่สถาปัตยกรรม และการอภิปรายผลในวิจัยนี้ได้นำเสนอผ่านแนวคิดความเป็นไปได้ในการออกแบบสถาปัตยกรรมให้มีความเป็นตัวตน และชี้ให้เห็นถึงบทบาทของสถาปนิกในสร้างความเป็นตัวตนในสถาปัตยกรรม ซึ่งผลสรุปจากการวิจัยนี้ หวังได้ว่าจะเป็นประโยชน์ต่อการกระตุ้นสำนึกในการสร้างคุณค่าให้งานสถาปัตยกรรมของสถาปนิกต่อไป

7. กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากสถาบันวิจัย มหาวิทยาลัยรังสิต ขอขอบคุณทุกท่านที่มีส่วนร่วมในงานวิจัยนี้เป็นอย่างมาก ทั้งผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ปรึกษางานวิจัย นักวิจัยพี่เลี้ยง ผู้ช่วยวิจัย และขอขอบพระคุณคณะสงฆ์เยสุอิตที่ได้เปิดโอกาสและพื้นที่ในการหาข้อมูล รวมทั้งให้ความคิดเห็นอันเป็นประโยชน์แก่งานวิจัย

8. เอกสารอ้างอิง

- จิตตารมณ์ของคณะเยสุอิต. (2542). [จุลสาร]. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อัสสัมชัญ.
- จูน เซกิโน. Architect Expo 13': สัมภาษณ์ 6 สถาปนิกชั้นนำของไทย [สมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์, ผู้สัมภาษณ์]. [ออนไลน์]. 2556. แหล่งที่มา <https://www.youtube.com/watch?v=O-pQh980SMs&sns=fb> [8 พฤษภาคม 2556]
- ทิพย์สุดา ปทุมานนท์. (2553). *จิตวิทยาสถาปัตยกรรม มนุษย์ปฏิสัมพันธ์*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทิพย์สุดา ปทุมานนท์. (2536). *ปรากฏการณ์ศาสตร์ในสถาปัตยกรรม*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บัลแลนไทน์, เอ. (2557). *สถาปัตยกรรม: ความรู้ฉบับพกพา. (Architecture: A Very Short Introduction) (อนุสรณ์ตีปยานนท์, ผู้แปล)*. กรุงเทพมหานคร: โอเพ่นเวิลด์ส์ พับลิชชิง เฮาส์.
- มีเกล กาโรซาบาด. บาทหลวงในคณะเยสุอิต. สัมภาษณ์, 18 สิงหาคม 2557.
- วินัย บุญลือ. บาทหลวงในคณะเยสุอิต. สัมภาษณ์, 24 ตุลาคม 2556
- วิถีทางเยสุอิต. [ออนไลน์]. (n.d.). แหล่งที่มา <http://www.sjthailand.org/index.php/th/the-jesuit-way> [11 ตุลาคม 2556]
- สุพิชชา ไทวิวิชัย. (2554). *สถาปนิก ชุมชน คน สถาปัตยกรรม*. กรุงเทพมหานคร: คอร์ปอเรชั่นโปรดักส์.
- Clemons, S. A., Searing, E. E. & Tremblay, K. R., Jr. (2004). Perceptions of sense of self through interior of homes. *House and Society*, 31 (2), 129-144.
- Czumalo, Vladimir. (2012). Architecture and identity. (Miroslaw, A. & Olszewska, S., Trans.) *Autoportret 1* [36] 2012: 47.
- Franck, K. A. & Lepori, R. B. (2007). *Architecture from the Inside Out: from the Body, the Senses, the Site, and the Community. (2nd ed.)* United Kingdom: John Wiley & Sons Ltd.
- Hull, R. B., IV, Lam, M. & Vigo, G. (1994). Place identity: symbols of self in the urban fabric. *Landscape and Urban Planning*, 28(2-3) 109-120.
- Pallasmaa, Juhani. (2012). *The Eyes of the Skin*. United Kingdom: John Wiley & Sons Ltd.
- Torabi, Z. & Brahman, S. (2013). Effective factors in shaping the identity of architecture. *Middle-East Journal of Scientific Research*, 15 (1): 106-113. DOI:10.5829/idosi.mejsr.2013.15.1.2357
- Zumthor, P. (1998). *Thinking Architecture*. Basel: Birkhäuser-Publishers for Architecture.